

1-SHO'BA

“O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASI VA MINTAQAVIY MUAMMOLAR

НОМАРКАЗЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ҲАМДА МИНТАҚАЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШИНИНГ ЯНГИ МОДЕЛИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ

А.М.Қодиров, и.ф.д., профессор

Тошкент давлат иқтисодийёт университети ҳузуридаги «Ўзбекистон иқтисодийётини ривожлантиришнинг илмий асослари ва муаммолари» илмий-тадқиқот маркази сектор мудири
М.А.Махаматова, магистр

Сўнгги пайтларда минтақавий таҳлилда тизимли ёндашувдан фойдаланиш кучайди, бу ҳудудларни тизим сифатида ўрганишда, биринчи навбатда, ижтимоий-иқтисодий ва экологик-иқтисодий жиҳатдан ифодаланади. Бизнинг фикримизча, минтақаларнинг ҳудудий ишлаб чиқариш тизимлари ғояси муҳим аҳамият касб этади. Зеро, пировард натижада иқтисодий ўсиш мезони ишлаб чиқаришни ривожлантиришдир. Бинобарин, ҳудудларни модернизация қилиш трансформациялари айнан уларнинг ҳудудий ишлаб чиқариш тизимларини янгилаш сифатида қаралиши керак. Ривожланган мамлакатларнинг минтақавий сиёсати асосан давлатнинг узоқ вақт давомида ишлаб чиқариш кучларини тақсимлаш жараёнларига таъсири сиёсати бўлганлиги бежиз эмас. Фаол минтақавий сиёсатни олиб борадиган ушбу мамлакатлар ривожланмаган ҳудудларни ривожлантириш, оғирлашган саноат ҳудудларини қайта тиклаш, агломерациялар ва саноат ишлаб чиқариш концентрациясидан ташқаридаги ҳудудларни марказсизлаштириш, кластерларни шакллантириш ва бошқалар каби хусусиятлар билан ажралиб туради.

Стратегияни тўғри танлаш куч ва ресурсларни иқтисодий ривожланиш потенциалини рўёбга чиқаришга жамлашга ва шу билан бозор шароитида минтақаларнинг самарали ривожланишини таъминлашга имкон беради.¹ Албатта, маълум бир минтақанинг ривожлантириш стратегияси мамлакатнинг ривожланиш стратегиясига органик равишда мос келиши ва у билан бир бутунликни шакллантириши керак.

Шуни айтиб ўтиш керакки, республикада катта ижобий ўзгаришларга қарамай, умуман олганда, ҳудудий ривожланиш стратегияларини ишлаб чиқишда ҳудудий субъектлар даражасида сезиларли ўзгаришлар бўлмади.

Вилоятни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг устувор йўналишлари ва дастурларини шакллантиришда ҳокимликларнинг республика органларига боғлиқлиги мавжуд. Юқоридан пастга тушаётган ҳужжатлар ҳокимликлар учун

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон-2030" стратегияси тўғрисидаги 11.09.2023 й. ПФ-158 сонли Фармони

ҳар қандай йўл билан бажарилиши мажбурий бўлган кўрсатма бўлиб хизмат қилади. Ҳокимликлар минтақани ривожлантиришнинг стратегик муаммоларини мустақил равишда чуқур ва ҳар томонлама таҳлил қилган ҳолда ишлаб чиқмаяпти. Натижада ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишида муаммолар юзага келмоқда, жумладан:

ҳудудларнинг иқтисодий салоҳиятини тўлиқ рўёбга чиқармаслик, республика дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда минтақавий хусусиятлар етарли даражада ҳисобга олинмайди;

минтақалар иқтисодиётининг асосан аграр йўналиши сақланиб қолмоқда; ички ва ташқи инвестицияларни жойлаштиришдаги муайян номутаносибликлар;

маҳаллий бюджетларни шакллантириш молиявий базасининг етарли даражада эмаслиги;

ресурсларнинг мавжудлиги ва бозор имкониятларини амалга ошириш ўртасидаги номутаносиблик;

минтақалараро иқтисодий интеграция етарли даражада ривожланмаган;

минтақавий бошқарувнинг заиф даражаси (иқтисодий қарорларни юқори марказлаштиришни сақлаб қолиш), тармоқлараро ёндашув ва идоравий манфаатларнинг тарқалиши;

республика, минтақа, бизнес ва маҳаллий ҳамжамият манфаатларини бирлаштирган алоҳида минтақалар иқтисодиётини стратегик ривожлантириш бўйича ягона мақсадли дастур мавжуд эмас.

Юқорида қайд этилган муаммолар маҳаллий ҳокимият органларининг ўз ҳудудларининг ижтимоий-иқтисодий салоҳиятини рўёбга чиқаришда имкониятларнинг етарли эмаслиги ва кам рағбатлантирилишига олиб келади. Буларнинг барчаси минтақавий ривожланиш стратегиясини ишлаб чиқиш учун тадқиқот методологиясини ишлаб чиқиш зарурлигини белгилайди. Шу билан бирга, минтақалар стратегиясини ишлаб чиқишнинг асосий **тамойиллари**:

ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш стратегиясида давлатнинг ижтимоий - иқтисодий ривожланишининг ўрта ва узоқ муддатли вазифаларини амалга оширишга қаратилган чора-тадбирлар тизими кўриб чиқилади, бу вазифаларни ҳал қилишда минтақаларнинг оқилона ҳиссасини ҳисобга олган ҳолда, уларни ривожлантиришнинг ҳақиқий шартлари ва чекловлари билан белгиланади.

минтақани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш стратегияси - бу ресурс имкониятларини, мавжуд ижтимоий-иқтисодий вазиятни ва минтақага нисбатан ташқи шароитларни ривожлантиришнинг мумкин бўлган сценарийларини таҳлил қилишдан келиб чиқадиган умумий мақсадлар, вазифалар, минтақани ривожлантириш йўналишлари, уларни амалга ошириш механизмларини белгилайдиган ҳужжат;

минтақавий ривожланиш стратегияси ривожланишнинг маълум бир босқичидаги ижтимоий-иқтисодий вазиятга, марказ ва минтақа ўртасидаги юзага келадиган муносабатларга, ташқи иқтисодий вазиятга, яъни ягона давлат

доирасида жамиятни ривожлантириш мақсадларига таъсир қилувчи шартлар ва омиллар тизимига қараб ўзгаради;

стратегияни ҳеч қачон ўйлаб бўлмади ва охиригача ҳисоблаб бўлмади ва уни ташқи ва ички шароитлар ўзгариши билан созлаш мажбурий процедура бўлиши керак, унинг асоси доимий мониторинг бўлади;

стратегия "тўғридан-тўғри ҳаракат" ҳужжати эмас, балки фақат бутун ҳужжатлар тизимини ишлаб чиқиш учун асос бўлиб хизмат қилади: туманлар, шаҳарлар ва шаҳарчаларни, алоҳида тармоқларни ривожлантиришнинг стратегик режалари, кенг қамровли мақсадли дастурлар, ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг узоқ муддатли ва жорий режалари, режалари ҳукуматнинг турли даражалари фаолияти, қонунчилик ташаббуслари учун;

стратегия доирасида мотивацияни ривожлантириш, ташаббус салоҳиятини рўёбга чиқариш ва иш ўринларини яратиш ва қишлоқ аҳолисининг даромадлари ўсишини рағбатлантириш асосида қашшоқликни камайтириш бўйича янги ижтимоий-иқтисодий модел ишлаб чиқилади (пилот туман мисолида синовдан ўтказилади).

Дастурнинг мақсади. Маҳаллий ташаббуслар ва ресурсларни сафарбар қилиш орқали аҳолининг бандлигини, реал даромадларини ошириш ва қашшоқликни камайтириш мақсадида минтақавий ривожланишини тартибга солишнинг иқтисодий механизмларини шакллантириш ва такомиллаштириш (туман даражасидаги пилот лойиҳа мисолида).

Дастур доирасида қуйидаги вазифалар ҳал қилинади:

табiiй ва иқтисодий потенциални бошқариш: ердан (қишлоқ хўжалиги ва қишлоқ хўжалиги бўлмаган мақсадларда) ва сув ресурсларидан (қишлоқ хўжалиги, саноат, гидроэнергетика имкониятлари, аҳоли ва бошқалар) фойдаланишни тартибга солиш.), минерал ресурслар (саноат қазиб олиш, саноат курилиш материаллари ишлаб чиқариш учун хом ашё ва бошқалар.);

меҳнат ресурслари: демография, меҳнат ресурслари, мувозанат, миграция ва инсон ресурслари сифатини яхшилаш ва бошқалар.;

қишлоқ хўжалиги: қишлоқ хўжалиги ер ресурсларидан фойдаланиш ҳуқуқи, суғориладиган ва суғорилмайдиган зона, чорвачиликни ривожлантириш имкониятлари, сув ресурсларини бошқариш ва бошқалар.;

саноат: корхоналарни жойлаштириш тенденциялари ва шаклларини таҳлил қилиш, уларнинг ривожланишини чекловчи омилларни аниқлаш, таркибий таҳлил, ҳудудларнинг салоҳияти ва бошқалар.;

хизмат кўрсатиш соҳаси: бозор имкониятлари, ҳар хил хизмат турларига талаб ва таклиф ва бошқалар.;

ижтимоий блок: мактабгача таълим, ўрта мактабнинг сифати (иқтидорли болалар билан ишлаш) ва унинг моддий-техник базаси, соғлиқни сақлаш ва бошқалар.;

инновациялар: инновацион жараёнлар экотизимини ривожлантириш, олдиндан кўриш, инновацион ҳудуд тўғрисидаги қоидалар, технологияларни узатиш, амалга ошириш механизми ва бошқалар.;

рақамли технологиялар: таълим жараёнига таъсири, ривожланиш имкониятлари ва муаммолари, давлат хизматлари, рақамли маданият ва бошқалар. (ахборот-таҳлилий платформа, ГИС технологиялари ва бошқалар.);

инвестиция: инвестиция муҳити ва минтақага инвестицияларни жалб қилиш механизмларини такомиллаштириш ва бошқалар.;

маркетинг логистикаси: минтақавий ривожланиш ва ҳудудлар брендларини шакллантириш учун маркетинг воситаларини ишлаб чиқиш;

экспорт: ҳудудий ривожланишни бошқаришни марказлаштирамаслик шароитида туманнинг ташқи иқтисодий алоқаларини ривожлантириш истиқболлари;

тартибга солиш: макроиқтисодий регуляторларни таҳлил қилиш ва баҳолаш: бюджет муносабатлари; солиққа тортиш, молия бозорлари ва бошқалар.;

минтақавий статистиканинг халқаро стандартларига уйғунлаштирилган туманларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини баҳолаш кўрсаткичлари тизимини ривожлантириш ва такомиллаштириш йўналишларини ўрганиш ва бошқалар (учунчи туман мисолида синаб кўриш учун).

таҳлил: ҳудудларнинг рақобатбардош устунликларини рўёбга чиқариш, хусусий секторни ривожлантириш ва бошқаларни ҳисобга олган ҳолда туман иқтисодиётининг ихтисослашуви ва комплекс ривожланиш даражасини баҳолаш.;

инфратузилма: электр энергияси, газ ва сув таъминоти, йўл қурилиши, муқобил манбалар ва бошқалар.

Бошқарув усуллари объектив бозор қонунларидан фойдаланиш механизмнинг энг муҳим элементидир. Вилоят иқтисодиётини бошқариш тизими таркибий тузатиш асосида иқтисодий ўсишни таъминлаш, технологик модернизация асосида ишлаб чиқаришнинг рақобатбардошлигини ошириш ва аҳоли фаровонлигини оширишга қаратилган. Бошқарув фаолиятининг сифати ва самарадорлиги кўп жиҳатдан қўлланиладиган иқтисодий тартибга солиш воситаларига боғлиқ.

Минтақавий ривожланишни тартибга солишнинг иқтисодий усулларининг ўзига хос хусусиятлари шундаки, улар:

улар ресурсларни маневр қилишга имкон берадиган баъзи бир умумий ҳулқ-атвор қоидаларига асосланади, маъмурий вазифалар эса бошқариладиган тизимнинг мақсадларига эришиш, унинг аниқ тузилишини шакллантириш, қарорларни тайёрлаш, қабул қилиш ва амалга ошириш учун шароит яратиш орқали йўналтирилган аниқ мақсадли вазифалар билан тавсифланади (гарчи баъзи умумий қоидалар бўлса ҳам). Масалан, бизнес-режаларни ишлаб чиқиш усуллари, иш тартиби ва бошқалар қонун ҳужжатларида назарда тутилиши мумкин);

улар ишлаб чиқарувчилар ва истеъмолчиларга билвосита таъсир кўрсатади, муносабатлар тизими орқали улар жамоавий ва индивидуал ходимларнинг манфаатларини ҳисобга олади (маъмурий усуллар ўз табиатига кўра бошқарув

объектларининг иқтисодий манфаатларига тўлиқ ва тўғридан-тўғри эътибор бера олмайди);

улар, албатта, барча даражадаги хўжалик юритувчи субъектларнинг мустақиллигини ўз зиммаларига оладилар, шу билан бирга қабул қилинган қарорлар ва уларнинг оқибатлари учун жавобгарликни ўз зиммаларига оладилар (маъмурий усуллардан фарқли ўлароқ, юқори қарорларни қабул қилиш органларининг жавобгарлигини сезиларли даражада ўз зиммаларига оладилар);

улар ижрочиларни муқобил ечимларни тайёрлашга ва улардан турли даражадаги ҳудудий субъектлар манфаатларига энг мосини танлашга ундайди (маъмурий буйруқлар асосан аниқ, ўз вақтида мажбурий, аниқ бажарилишини талаб қилади).

Вилоят маъмуриятининг иқтисодий ривожланиш жараёнига таъсирининг барча мумкин бўлган усулларини қуйидагича шакллантириш мумкин:

вилоятда тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш учун қулай умумий шароитлар яратиш;

тадбиркорлик фаолиятини тартибга солиш;

вилоят ҳокимлиги ва бизнес ҳамжамияти ўртасидаги ҳамкорлик.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг фуқаролик жамияти институтлари ва тадбиркорлар билан ўзаро ҳамкорлиги механизмларини такомиллаштиришнинг асосий сабаблари маъмурий бошқарув усулларидан воз кечиш ва ҳокимият функцияларини аниқ тақсимлаш асосида (ваколат бериш асосида) тенг шерикликнинг янги шаклларига ўтиш бўлиши керак.

Маҳаллий ҳокимият органларининг **функцияларини** такомиллаштиришнинг асосий тамойиллари, бизнинг фикримизча, бўлиши керак (функционал таҳлил):

маҳаллий ҳокимиятнинг вакиллик ва ижроия органлари ўртасида ваколатларнинг аниқ тақсимланиши ва ҳокимият мувозанатини таъминлаш;

вилоят, туман ва шаҳар ҳокимликлари таркибида стратегик тартибга солиш ва ташкилий бошқарув функцияларини самарали бирлаштириш;

ҳудудий ва қуйи ҳокимликларнинг ўзаро муносабатларида мувофиқлаштирувчи ва инструментал функцияларнинг самарали уйғунлиги ва бир-бирини тўлдириши.

Унинг ривожланишига асосий ёндашувлар. Минтақавий стратегияларни ишлаб чиқишда таклиф етилаётган ёндашувнинг қуйидаги хусусиятлари шакллантирилган бўлиб, улар замонавий дунё муаммоларига энг муносиб жавобдир:

сифат жиҳатидан янги, global миқёсда инновацион, мотивацион, иқтисодий, ташкилий, маъмурий ва бошқа таркибий қисмлар мавжуд бўлган ривожланишнинг ягона векторига бирлаштирилган минтақавий стратегияни шакллантириш;

стратегия қонун чиқарувчи ва ижро етувчи ҳокимият органлари, йирик корхоналар бошқаруви, банклар, бизнес бирлашмалари, хусусий сектор, университетлар, илмий-тадқиқот институтлари, маҳаллий ҳамжамият ва нодавлат ташкилотлар вакиллари ўртасидаги ҳамкорлик маҳсулидир.

Вазиятни таҳлил қилиш (диагностика). Минтақавий стратегияни шакллантириш учун ахборот-таҳлилий базани тайёрлаш учун бир қатор таҳлилий ишларни амалга ошириш керак. Қуйидаги турлари ажратилади:

минтақавий статистика материалларининг "анъанавий" таҳлили;

минтақа ривожланишининг тарихий жиҳати таҳлили;

минтақада стратегик режалаштиришнинг ретроспективаси;

ташқи экспертлар томонидан минтақанинг баҳоларини таҳлил қилиш (хорижий экспертлар ҳамжамиятини, шу жумладан БМТТД, жаҳон банки, ЕТТБ, ОТБ ва бошқаларни жалб қилиш.);

минтақа иқтисодиётининг ҳозирги тузилишини таҳлил қилиш ва баҳолаш;

ялпи ҳудудий маҳсулот таркиби таҳлили;

Кластер таҳлили;

инвестицион таҳлил (хорижий инвестициялар, лизинг, секуритизация, микрокредитлар ва бошқалар.);

молиявий таҳлил (бюджетлараро муносабатлар, бюджет ижроси, солиқлар, субсидиялар ва бошқалар.)

сифатли таҳлил (фикр сўровлари, эксперт баҳолари ва бошқалар.);

инновация ва таълим салоҳияти (рақамли мактаб, коллеж, университет, табиий фанлар бўйича таълим платформаси, минтақавий тест маркази ва бошқалар.);

корреляция ва регрессия таҳлили;

SWOT- минтақанинг иқтисодий ривожланишининг дастлабки шартларини таҳлил қилиш ва унинг рақобатбардош афзалликларини (экспорт салоҳиятини) баҳолаш.

Минтақанинг ривожланиш стратегияси "жамоатчилик розилиги шартномаси", ҳукумат, бизнес ва жамоатчилик ўртасидаги ўзаро алоқаларни ташкил этиш воситаси сифатида кўриб чиқилиши керак. Шу сабабли, минтақа стратегиясида минтақавий ривожланишнинг умумий манфаатларига мувофиқлаштирилган ва бирлаштирилган минтақа аҳолисининг турли гуруҳлари манфаатлари ҳисобга олиниши керак.

Устувор йўналишлар ("ўсиш ҳайдовчилари"ни қўллаб-қувватлаш). Миллий иқтисодиётни модернизациялашнинг ҳозирги босқичининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги ривожланиш сценарийларини ажратиш мумкин:

минтақанинг маъмурий чегаралари билан чекланган анъанавий ижтимоий-иқтисодий стратегия, иқтисодиётнинг мавжуд тузилишини сақлаб қолиш ва етакчи тармоқларни модернизация қилиш, бу аслида устун тенденциялар томонидан илгари танланган йўналишда ривожланишнинг давоми ҳисобланади;

ривожланишнинг сифат жиҳатидан янги векторига киритилган инновацион стратегия мотивацион, ижтимоий (шу жумладан миграцияни ҳисобга олиш, қишлоқ жойларидан ташаббускор аҳоли), иқтисодий, ташкилий, маъмурий ва бошқа таркибий қисмлар, бу мавжуд тенденциялар ва тенденцияларнинг маълум бир ўзгаришига асосланган.

Инновацион ривожланиш стратегиясини ишлаб чиқишнинг асосий механизмлари:

иқтисодий ривожланишга бозор ёндашуви;

минтақавий ҳукуматнинг мотивацион ресурси (унинг фаолияти самарадорлигини баҳолаш мезонларини аниқлаш билан) ва иқтисодий ўсишга ёрдам берадиган хусусий сектор;

самарали бошқарув манбаи (ривожланишга қаратилган ҳудудларда маъмурий ислоҳотлар).

Ислоҳотлар дастурининг амалга оширилиши натижаларидан (маҳаллий ҳокимият органлари, илмий-тадқиқот ва таълим соҳаси, бизнес жамоалари, фермер ва деҳқон хўжаликлари, жамоат ташкилотлари ва бошқалардан) манфаатдор бўлган маҳаллий иштирокчиларни (манфаатдор томонларни) аниқлаш.).

V. Ишни ташкил этиш. Аҳолининг реал даромадларини ошириш ва камбағалликни камайтиришга қаратилган пилот лойиҳани амалга ошириш:

пилот лойиҳа маълум бир минтақада (Президент маъмурияти томонидан тақдим етилади) амалга оширилади, кейинчалик Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш кўрсаткичлари нисбатан паст бўлган субъектларида (қишлоқ жойларида) ижобий натижалар такрорланади;

пилот лойиҳани амалга ошириш учун ресурсларни қўллаб-қувватлаш (ташкилий, технологик ва молиявий) республика дастурлари, халқаро донорлар ва бошқа манбаларни амалга ошириш доирасида амалга оширилади.

в) пилот лойиҳанинг ташкилий-услубий таъминоти Президент маъмурияти ва Тошкент Давлат Иқтисодиёт университети томонидан таъминланади (ишчи гуруҳ ТДИУ қошидаги илмий-тадқиқот маркази базасида тузилади).

Пилот лойиҳани ишлаб чиқиш босқичлари:

биринчи босқич: минтақа иқтисодиётининг Реал ривожланиш даражасини баҳолаш ва стратегик таҳлил қилиш, аҳоли ва оилаларнинг қашшоқлигининг асосий омиллари ва сабабларини аниқлаш (даромад даражаси, соғлиқни сақлаш ҳолати, таълим даражаси, бандлик, ишсизлик, ижтимоий қўллаб-қувватлаш дастурларида иштирок этиш, қарамлик юки ва бошқалар.), оилавий қашшоқликда қолиш даврларини аниқлаш (фавқулодда ҳолатлар туфайли доимий ёки вақти-вақти билан) ва маҳаллий ишбилармонлик муҳитининг ўзига хос хусусиятлари (хулоса);

иккинчи босқич: ҳудудларнинг иқтисодий ривожланиш даражасининг таъсирини таҳлил қилиш, шунингдек қашшоқликни камайтиришга қаратилган республика дастурлари доирасидаги тадбирлар; мониторинг тизимини яратиш бўйича таклифлар тайёрлаш, зарур меъёрий ҳужжатларни тайёрлаш ва ҳозирги босқич доирасида мақсадларга эришишга қаратилган ечимларни амалга ошириш (сарҳисоб қилиш);

учинчи босқич: устувор йўналишларни ва уларни амалга ошириш механизминини аниқлашга қаратилган таклифларни тайёрлаш; ижтимоий қарамликнинг олдини олишга ва давлат ижтимоий ёрдамини олувчиларни қийин

ҳаётий вазиятни бартараф етиш учун ташаббус кўрсатишга рағбатлантиришга қаратилган механизмларни ишлаб чиқиш (хулоса);

тўртинчи босқич: молиявий хавфсизлик баҳолаш ва (сарҳисоб) мақсадларига эришиш учун режалаштирилган чора-тадбирлар амалга оширилиши кутилмоқда таъсири, шу жумладан, барқарор ўсиши, аҳоли бандлигини ва даромадларини ошириш қаратилган лойиҳа ҳаракат режалари (йўл харитаси) тайёрлаш.

Институционал жиҳатлар.

а) "Ўзбекистон иқтисодий тараққиётининг илмий асослари ва муаммолари" илмий тадқиқот марказини "Минтақашунослик муаммолари" институтига қайта номланг;

б) пилот лойиҳа амалга оширилаётган ҳудудда доимий **"Илмий лаборатория"** яратиш (лойиҳа-офиси мақомига ега).

в) ТДИУ асосида қуйидаги ваколатларга эга бўлган маҳаллий ҳокимият органлари учун (офлайн ва онлайн) кадрлар тайёрлаш бўйича ўқув марказини яратиш:

минтақанинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини белгиловчи омилларни аниқлаш ва баҳолаш, уларнинг таъсир механизмларини тушуниш, шунингдек минтақадаги дастурий ислохотларнинг иқтисодий ва ижтимоий натижаларини башорат қилиш;

миллий ва маҳаллий даражада минтақавий бошқарувнинг тамойилларини билиш ва асосий воситаларини ўзлаштириш;

амалдаги қонунчилик ва ривожланиш институтларини ҳисобга олган ҳолда инновация ва инвестиция жараёнининг янги ташкилий-ҳуқуқий моделлари билан ишлаш;

минтақадаги инвестиция фаолияти тамойилларини билиш, шу жумладан инвесторларнинг асосий гуруҳларини билиш ва уларнинг ишлаш хусусиятларини тушуниш;

экспорт йўналишини ҳисобга олган ҳолда инвестиция жараёнининг асосий лойиҳа моделларини ишлаб чиқа олиш;

минтақавий ривожланишда молиявий, операцион, институционал ва бошқа хатарларни бошқариш воситаларига ега бўлиш;

давлат органлари ва бизнес ҳамжамияти аъзолари ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг маъмурий жараёнларини оптималлаштириш ва самарадорлигини оширишга қаратилган таклифларни шакллантириш ва баҳслаша олиш;

минтақавий фаолиятда ҳуқуқий билим асосларини эгаллаш; лойиҳаларни бошқариш тамойиллари ва асосий воситаларини билиш, инвестицияларни қўллаб-қувватлаш лойиҳалари бўйича ишларни режалаштира олиш;

мулоқот қобилиятларини ривожлантирган, минтақанинг рақобатбардош имкониятларини тақдим етиш учун тузилган материаллар тўпламини тайёрлай олади;

касбий фаолиятда асосий дастурий махсулотлардан (офис дастурларидан) фойдалана олиш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони, йўқ. Ун-216 "Стратегик ислохотларни жадаллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" ги 08.09.2022 й.

А. Кадыров и др. Региональная экономика. Учебное пособие. - Т.: Издательский дом Инновационного развития, 2018. — С. 125.

Аюпов, А.Н. Региональная экономика / А.Н. Аюпов. - Бишкек: Изд-во КРСУ, 2015. — С. 120.

Гранберг, А.Г. Основы региональной экономики: учебник для вузов / А.Г. Гранберг; Гос. ун-т —Высшая школа экономики. — 4-е изд. — М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2004. — 25

Аюпов, А.Н. Региональная экономика / А.Н. Аюпов. - Бишкек: Изд-во КРСУ, 2015. — С. 121.

Зелинская, М.В. Региональная экономическая система как интегральный субъект эволюционного процесса / М.В. Зелинская // Экономика и управление. – 2009. - № 10(59). — С. 228.

Бородин, А.И. Региональные экономические системы и их устойчивость / А.И. Бородин, Н.Н. Киселева // Вестник Удмуртского ун-та. – 2011. – вып.4. — С. 4.

Кушнарев, А.А. Структурные преобразования экономики как особый объект управления. [Электрон манба]. – <https://cyberleninka.ru/article/n/strukturnye-preobrazovaniya-ekonomiki-kak-osobyy-obekt-upravleniya>

Вебер, М. История хозяйства. Город / М. Вебер; пер. с нем.; под ред. И. Гревса; коммент. Н. Саркитова, Г. Кучкова. — М.: «КАНОН-пресс-Ц, «Кучково поле», 2001. — 576с.;

Митчелл, У. Экономические циклы: Проблема и ее постановка. -М.: Российская политическая энциклопедия, 2003. — С. 42-43.;

Перру, Ф. Экономика XX века / Ф. Перру. - М.: Экономика, 2000. — 326 с.

Роцина, И.В. Трансформация экономики в условиях постиндустриального общества / И.В. Роцина. - Томск: Том. гос. ун-т, 2004. — 170 с.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КОМПЛЕКСНОГО И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Б.Рузметов, д.э.н., проф.

Ургенчский Государственный Университет

Комплексное и устойчивое развитие региона , как многоаспектная и сложная проблема требует глубокого системного изучения на основе выделения их главных существенных черт и характеристик, определяющих содержание и направленность экономических закономерностей и особенностей развития региона в тесной связи и взаимообусловленности важнейших факторов внутренней среды региона.

В этой связи для решения данной проблемы необходимо выявить объективные социально- экономические, научно-технические и организационно- управленческие предпосылки обеспечения комплексного и устойчивое развития региона на инновационной основе. Это обусловлено, в первую очередь, углублением новых экономических отношений-рыночных, определяющих совершенно новый тип и механизм действия экономических законов, предъявляющих свои присущие рынку требования. В частности, это законы спроса и предложения, конкуренции, максимизации прибыли и другие.